

DALJE O REKONSTRUKCIJI TEKSTOVA JEDNOGA PRASLAVENSKOG OBREDA PLODNOSTI (II)*

RADOSLAV KATIČIĆ
Institut für Slawistik
der Universität Wien
A-1010 Wien, Liebiggasse 5

UDK 398: 29
Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
Primljeno: 15. 09. 1991.

U svom članku autor nastavlja rekonstrukcijom ulomaka praslavenskih obrednih tekstova kojom je započeo u prvom broju ovoga časopisa. Drugi dio članka, koji objavljujemo u ovome broju, dopunjuje prethodnu točku 2. (kakajego jesi roda) i donosi dvije nove: 3. Gordъ gorditi i 4. mostiti mosty. Članak će biti nastavljen u idućim brojevima.

[Dodatak poglavlju 2. kakajego jesi roda]

[(2) Ruskim tekstovima, u kojima je očuvana slavenska predaja o kozmogonijskoj konjskoj žrtvi²², može se dodati još i slijedeći: Совекался сокол с препенушкою, / Слюбился молодец с красной девушкой. / Проторил мил дорожку - не стал йон ходить, / Пропустил худи славу - не стал йон любить | / - Насмеялся ты мной - насмеюсь я тобой. / Как в меня, молодой, есть два брата родных, / У моих-то у братцев по булатному ножу. / Я из рук да из ног короватку смощу, / А из мяса его пирогов напеку, / Я из крови его я вина накурю, / Из буйной головы ендову солю, / Я из жиру его я свечей налью | / Завову я гостей, гостей, всю роденьку его, / А послея я того я сестрицу его, / Загадаю загадку неотгадливую: / Да и что ж таково: я на милому сижу, / Я на милому сижу, про мила говорю, / Про мила говорю, милым подчиваю. / А и мил предо мною свечкою горить? - / Вот сестрица его стала отгадывать: / Я давно тебе, братец, говаривала: / Не ходи ты туда, куда позно вовуть, / Куда позно вовуть и где пьяны живут (Кир 1, 80, br. 143)]

[(3) Uz pjesme s motivom incesta valja dodati još jednu rusku u kojoj se postavlja pitanje ђьего jesi roda²³: Пошли девки, пошли красные / В лес по ягоды гулять, / Заблудилась красная девка, / Заблудилась во лесу. / Становилась красная девка / Дли дубовой верей. / Мимо девки, мимо красной, / Белый ваяц пробежал. / Как за

* Ovo je nastavak istoimena rada objavljena u SE II/1990, 35-47. Prethodno je objavljen u *Wiener slavistisches Jahrbuch*, i to u godištima 35/1989 (poglavlja 1-5) i 36/1990 (poglavlja 6-10). U br. 37/1991 (točke 1-8) autor je objavio još i *Nachträge zur Rekonstruktion der Texte eines urslawischen Fruchtbarkeitsritus*. Ovi su dodaci u priredbi, koju ovdje objavljujemo u prilagođenu obliku, uklopljeni u tekući tekst i stavljени radi lakše identifikacije u uglatе zagrade [...]. U obliku su zagradama naznačene točke kojima su u *Nachträge*... označeni pojedini odlomci. Bilješke su obilježene susednim brojevima prema logici ovoga teksta i ne drže se izvornika.

²² Usporedi Katičić 1989, 59-61.

²³ Usporedi Katičić 1989, 55-58. i 1990, 40-43.

этим как за зайцем / добрый молодец бежал. / Ничего парень не говаривал, / Начал шуточки шутить. / Пошучовши парень шутку, / Начал спрашивать в нее: / - Ты скажи, скажи, девица, / Чьего рода, чия дочь? / - Я не царская, не барская, / Не купеческая дочь, / А нас восемь-то сестриц, / А девятый родной брат. / А девятый - родной братец, / Он за охотою пошел. / Ничего парень не говоревши, / Вынимает вострый нож, / Наставляет острый булатный / В ретиво сердце свое (Кир 1, 49 br. 36). Ovdje je osmero braće nadomješteno osmim sestrama. Zec, životinja s krznom, nastupa u ovom tekstu umjesto kune (vidi dalje poglavlje 9) kao posrednik između mladog junaka i djevojke.²⁴

3. Gordъ gorditi

U jednoj pjesmi, pribilježenoj u Crnoj Gori, također se dvije generacije dovode u vezu s *gordъ, vorta* i sa svadbom u zbivanju što se opisuju: Град градила бијела вила / Ни на небу ни на земљи, / Нег на грани од облака. / На граду је троје врата. / Једно врата од скерлета, / Друго врата од бисера, / Треће врата сухог злата. / Што су врата од скерлета, / На та вила шћер удава. / Што л' су врата од бисера, / На та вила жени сина. / Што ли врата сухог злата, / На та вила сједи сама. / Вила гледа у облаке / Ђе се муња с громом игра, / Мила сестра су два брата, / А невјеста с два ђевера: / Муња грома надиграла, / Мила сестра оба брата, / А невјеста два ђевера, / А то мило вили било (Ч 1).

Druga varijanta, također iz Crne Gore, glasi: Град градила бијела вила / ни на небо ни на земљу, / но на грану од облака. / На град гради троја врата: / Једна врата сва од злата, / друга врата од бисера, / трећа врата од шкерлета. / Што су врата суха злата, / на њих вила сина жени. / Што су врата од бисера, / на њих вила кћер удава. / Што су врата од шкерлета, / на њих вила сама сједи, / сама сједи, погледује / ђе се муња с громом игра, / мила сестра су два брата, / а невјеста с два ђевера. / Муња грома надиграла, / мила сестра оба брата, / а невјеста два ђевера (СНП 1, br. 226).

Ovdje valja upozoriti prije svega na starinsku *figuru etymologicu* koja bi se mogla svesti na praslavensko pjesničko oblikovanje. Takvu pretpostavku podupire ukrajinska izreka *город городити*, "poduzeti nešto teško i bezizgledno". Isti se frazeološki sklop prepoznaje i u ruskoj narodnoj pjesmi: Я сгороду городила, / Городила частенько i u izreci: Сгороду не так городят, как тын. Jednako tako u poljskom: *Ogrodnicy szczepie młode grodzą, aby ich nie zdeptano*. U ovom posljednjem primjeru etimološku figuru ne tvore predikat i objekt, nego subjekt i predikat²⁵.

Vrijedno je pažnje udvostručivanje svadbe i otrostručivanje vrata. U toj tekstovnoj predaji podjela zlata, biserja i skrleta/purpura na troja vrata nije potvrđena. Udvostručivanje svadbe dolazi otuda, što je motiv incesta bio potisnut pa je stoga svadba vilinoga sina i kćeri, dakle brata i sestre, pretvorena u dvije svadbe. Budući da se svadba odvija na vratima, dobiva svaka od njih svoja vrata, dok su treća predviđena za majku. Obje generacije postavljene su tako na istu razinu. Majka promatra igru munje i грома, u kojoj - na njezino veselje - munja грома nadigrava. Munja i grom su međutim izjednačeni sa sestrom i njezina dva brata, te u slijedu

²⁴ Katičić 1989, 55.

²⁵ Usp. Словник української мови, Київ 1970. i dalje, подгородити; Словар русских народных говоров, Москва 1965. i d., подгородить; S.B. Linde, Słownik języka polskiego, 2. izd. Lwów 1845 i dalje, pod *grodzić*.

s nevjestom i njezina oba djevera. Ovdje je motiv incesta očuvan na isti način kao u hrvatskim jurjevskim pjesmama. On je zakodiran tako da je postao nerazumljiv.

Majka dakle promatra igru svoje kćerke, čija se svadba slavi, s njezina dva sina. Među njima nema onoga za kog se kćerka udaje, jer inače oni ne bi bili nevjesta i djeveri. Nadigravanje se i sastoji upravo u tome, što se ona s junakom koji dolazi iz daleka, sa svojim desetim bratom, povezuje u ljubavi protiv volje svoje braće i usprkos njihovim nastojanjima da je u tome spriječe. U već navedenoj pjesmi iz Zaglava (SE II:39) opisuje se kako ona nadmudruje svoju braću. U tome mitskom prizoru nastupaju dakle istovremeno dvije generacije.

Pri tom dolazi, kako se to već moglo vidjeti i na drugim primjerima, do zamjene uloga. U pjesmi iz Crne Gore, koja će se kasnije u potpunosti navesti (CHP 1, br 235) nije majka ta koja promatra igru munje i groma, nego kćerka, koja se - znakovito - dovodi u vezu sa suncem i mjesecom. U hrvatskoj inačici upravo navedene pjesme, zapisane na otoku Šipanu kod Dubrovnika, izražena je ta povezanost pri opisu triju vrata: *Bijela vila grad gradila ni na nebu ni na zemlji, / Bijela vila, / Neg u krajku u oblaku. Na grad stavlja troja vrata, / Na grad stavlja: / Jedna vrata sunca žarka, druga bijela od mjeseca, / Druga bijela, / Treća vrata suha zlata. Koja vrata od sunašca, / Koja vrata, / Na ta vila iščuče i niz more pogleduje, / I niz more; / Koja vrata od mjeseca, na ta vila ženi sina, / Na ta vila; / Koja vrata suha zlata, na ta vila čer udava, / Na ta vila* (HNP 7, 125, br. 219). Time se svadba u ovdje obrađivanoj predaji prepoznaje kao nebeska svadba.²⁶ S njom se može usporediti i varijanta Š 5452.

Ta se svadba, dakle, odigrava na nebu, tamo treba tražiti *dvorъ* i *gordъ* u kojem gospodareva kćerka i njezino devetero braće žive u oca i majke. U hrvatskoj jurjevskoj pjesmi stoji: *Sve su kite oklenile, samo jedna ne. / Ona nije oklenila kaj zelena nij. / Na toj kiti sva gospoda i gospon Bog* (H 17). *Gospoda* što prose djevojku borave dakle kod gospodara kuće i djevojčina oca koji je *bogъ*.²⁷ Svi se međutim nalaze na grani (*kita*) koja nije zelena nego suha (*suhъ*), što je postavlja u gromovnikovu sferu. U ovdje spomenutim pjesmama svadba se također odvija na grani (грана од облака). Time što se radi o grani od oblaka, prenijeto je mitsko zbivanje na nebo.

Ako na nebu postoji grana, onda je to nebo u krajnjoj liniji zamišljeno kao krošnja. To se pak svodi na predodžbu o drvu svijeta, kojega krošnja znači nebo, stablo zemaljski svijet, a korijenje podzemlje. U zelenoj krošnji tog stabla postoji suha grana, suha motka, *drug* : u *zelenom lugu, na suhom drugu*, kako to glasi u hrvatskim jurjevskim pjesmama²⁸. Suho je, međutim, zlato. U hrvatskom odnosno srpskom to je njegov stajajući atribut: *suho zlato* što potvrđuju i netom navedene pjesme. Suha je grana time *ramus aureus* i gromovnikovo sjedište u krošnji drva svijeta. O tome će kasnije biti više govora (vidi poglavlje 7).

[(1) Pokazano je ovdje da se *grad* u primjerima poput *Mlada nevjesta po gradu šeće, / Po gradu šeće deverke budi* odnosi na isto mitsko zbivanje kao i primjerci slijedećeg tipa: Град градила бијела вила / Ни на небу ни на земљи, / нег на грани од облака.²⁹ Ovo se shvaćanje daje veoma dobro potkrijepiti slijedećom ukrajinskom potvrdom: Пан

²⁶ Usp. В. В. Иванов - В. Н. Топоров, Исследования в области славянских древностей, Москва 1974, 17-22. O ovome motivu u latvijskoj predaji usp. H. Biezias, *Die himmlische Güterfamilie der alten Letten*, Uppsala 1972, 494-538.

²⁷ Katičić 1989, 58.

²⁸ Katičić, na istom mjestu

²⁹ Katičić 1989, 52.

Коколенский / По городу ходит, / По городу ходит, / Чеглядоньку будит: / "Вставай, чеглядонько, / Город городити, / Город городити, / Тернянком тернити" (Г 2, 180-181, br. 4). Pretpostavljeni kontekst ovdje je neposredno uhvatljiv, doduše u jednoj dalekosežnoj sadržajnoj preobrazbi.]

[(4) Karakteristični motiv gospode okupljene na suhoj grani, s proscima gromovnikove kćerke,³⁰ može se potvrditi i u jednoj ruskoj pjesmi: Стой, верба, стой, развейся, / Раным-рано стой, развейся / К нашей вербе будут гости: / Семсот господ, три четыре, / Три четыре верховые. / Станем вербу сечь, рубити, / Сечь рубити, всем делити, / да всем барьям по веточки, / Виктору не доставалось. / Да и Настасья доставалась, / Да и всем барьям насмеялась. / Ваша верба часовая, / Моя Настасьюшка вековая. (Кир 1, 76, br. 124). Ovdje izvorno *gospoda* na početku pjesme nije nadomješteno u ruskoj predaji uobičajenim бояре. Tek pri kraju pjesme pojavljuje se ono u sažetom obliku баре. Posljednja dva stiha odgovaraju srpskima, potvrđenim u istoj mitskoj vezi sa svetom svadbom: Кита двѣма мал до подне, / млада мома мал до века. Riječ *věky* u smislu "do kraja života" zajednička je obim dvostisima.]

4. Mostiti mosty

U srpskoj pjesmi o djevojci koju prose velika gospoda spominje se i dragocjeno ukrašen most: њуми просе сватови / деветори банови / и најпосле Јерко бан; / мајка даје, те даје, / а ја не дам, те не дам, - / док не зида ћуприју / од свог двора до мога / од камена мермера, / и бисером поткити: / кад је стану водити, / нека камен звекеће, / нека бисер трепеће! (СНП 1, br. 578). U jednoj drugoj inačici, iz istočne Hercegovine, stoji: Док не зградим сребрн мост / И не поспем бисером / И драгијем каменом. / Кад сватови проходе, / Нека бисер трепеће, / Драги камен звекеће, / Нек је спреће то веће (СНПХ 262-263, br. 255). Orientalizam *ćuprija* potisnuo je u prvoj inačici stari *mostь*, čije je značenje za prikaz mitskoga zbivanja već bio potvrđen i razjašnjen³¹. Motiv mosta koji звекеће pojavljuje se i u ukrajinskom narodnom pjesništvu: Ой, в підгір'єнька та в під соненька, / Ой, дай Боже, / Надіялася свого милого: / Гатила гати дорогими шати, / Мостила мости жуковинами, / Садила сади все виногради, / Вбєрала ліси паволоками, / Сіяла поле дрібнов жемчугов. / Та як мій милий на гать поїде, / Гатіт'єся, гати, дорогими шати! / А як мій милий мостом поїде, / Звенят ми, мости, жуковинами! / А як мій милий садом поїде, / Садіт'єся, сади, все виногради! / А як мій милий лісом поїде, / Шуми му, лісе паволоками! / А як мій милий полем поїде, / Ряхти му, поле, дрібнов жемчугов, яров пшеницев! (По 136-137). Daljnja nedvosmislena potvrda je: Будемо іхать бором веленим, / Бором веленим, мостом кам'яним: / Бор буде шуміти, а камень звеніти, / Да зачуют люди, нам слава буде (По 129).³²

* Most, izgrađen od kamena, ukrašen draguljima i plemenitom kovinom, dobro je potvrđen u slavenskom narodnom pjesništvu. K inačicama netom navedene srpske pjesme treba postaviti napose tekst slovačke igre koja se naizmjenice pjeva u poluzborovima: - *Hoja dund'a, hoja!* / *Poslala nás královná. / - Na čo že vás poslala? / - Po tri vozy kamenia. / - Na čo vám to kamenia?* / - *Zlaté mosty staváti* (Sb. Mat. Slov. 1,144). U Gijeci / Kittsee je kod

³⁰ Katičić, 1989, 58.

³¹ Katičić, 1989, 59.

³² Усп. По 127-151.

Gradišćanskih Hrvata zabilježena hrvatska inačica iste pjesme: *Hoja đunda, hoja, / A ča vi to delate? / - Hoja đunda, hoja, / Mi si moste gradimo. / - Iz česa si je gradite? / - Iz dragoga kamika* (K 293, br. 647). Ova je predaja očuvana i u slovenskoj pjesmi uz igru: *Jê-li trden tá vaš móst? / - On je trji kakor kóst. / Iz česa ste ga délati? / - Iz zlata, srebra délati* (§ 5200). Usporediti valja još i ukrajinsku pjesmu u kojoj se pjeva kako tast gradi za svog zeta most od zlata i dragulja: *Его тєстєнькò любит, / Ему мостоньки мостит / З камня дорогого, / З перстня золотого* (По 133). К tome još: *Да васєкò я полє да ясєнєнькìм волатам, / Да засцєлю я лугì червоним кармазынам / А вамашу я мосты валатым мастовыкам. / - Да васяй, полє, васяй, ясєнєкìм волатам, / Да вашумицє, лугì, червоним кармазынам, / Да завєницє, мосты, валатым мастовыкам: / Будєє єхачь Валыначка, нашаго пана дачка* (По 140-143); *Бìлì палì валатыя, / Масцїцї масты всє сярєбрыныя* (По 145); *Положу тобì мости / З бìлої рибì кости* (По 134); *Ставила бì мости / З волотої трости* (isto tamo) te: *Клала бì я мости / в бìлої рибì кости* (isto tamo) као i: *Она бì мостила мости / Жовтыма покосты* (isto tamo). Такођер u gornjolužičkoj pjesmi: *Ja 'cu ċi dać móst twarići / Wot lutoh zlota, sljebora; / Ja 'cu ċe daći pšez njón wesć / Ze tsycyćimi wozami, / Ze štyrcyćimi konjami* (Haupt a Smolerj, Piesn. 1,63). Konačno i makedonski: *K'eme падат Алај-Бег, / Алај-Бегу за сина; / K'е напраит к'уприја / со два драга камена, / Со дробнега бисера* (Мил br. 190).

Sve se to odnosi prvenstveno na svadbu, svega nekoliko je pjesama povezano s kultom svetaca. Ukrajinsko kolo za proljetnu svetkovinu, zvanomosti, pokazuje kako je most bitan među predodžbama povezanima sa svadbenim obredom. Uz to kolo pjevaju zborovi mladoženje i mađenje: *- Царівно, мостіте мости, / Ладо моє, мостіте мости! / - Царєнку, вже й помостили, / Ладо моє, вже й помостили* (По 127). Motiv mosta je tako osebujan da se mora pretpostaviti veza s tekstovnom predajom ranije obrađenih pjesama, premda je u toj zbornoj pjesmi očuvano malo što formalnoga i podudarnoga u jezičnom izričaju. Pa ipak se ovdje može prepoznati formula *mostiti mosty* kao element najstarijega predajnog sloja. Etimološka figura, očuvana u toj formuli, oblikovno je načelo staroga sakralnog pjesništva.

Najbolje se pak može *mostiti mosty* potvrditi u vezi s drvom kao gradbenim materijalom. Tako u ruskoj novogodišnjoj ophodnoj pjesmi: *Берите топоры! / - На что брать топоры? / Рубите вы сосны! / - На что рубить сосны? / Колите вы доски! / - На что колоть доски? Мостите вы мосты! - На что мостить мосты?* (Ш 307, br. 1038). Такођер u ukrajinskim svadbenim pjesmama: *Марусєнька догадалася / Да помостила мости / З калинової трости, / Да погатила гатки / То в рутки, то в м'ятки* (По 133).

U slijedećim je primjerima *mostiti nadomještено* nekim drugim glagolom, pa je stoga napuštena prvotna etimološka figura. Tako u ukrajinskoj svadbenoj pjesmi: *Коби молода знала, / Що молоденький їде, / Гатила би гати / Дорогими шати / Аж до самої хати; / Та клала би в'на мости / З калинової трости* (По 132-133). Dalje u poljskoj igri: *Jaworowi ludzie, czego tu stoicie? / Stojemy, stojemy, mosty budujemy. / Z czego je budujecie? / Z dębowego liścia, z brzożowego kiścia* (Kolberg, Lud 3, Kujawy 220), kojoj je zabilježena i bjeloruska inačica: *Явар, явар, яваровы людзи, / чєго вы тут стаєцє, яваровы людзи? / - Мы тут стаємо, мост падаємо* (Иг 335, br. 762). Ovamo ide i *zidati ćuprijulmost* u objema inačicama navedene srpske pjesme.

Nameće se pomisao da je ovaj mitski most isprva bio drven, prvotno zamišljen kao obična brv, pogotovo što se u njemu moglo prepoznati deblo drva svijeta³³. Prijelaz s jednostavnoga drvenog mosta na most od kamena i plemenitih kovina predstavljaju predodžbe o drvenom mostu koji je optočen draguljima uloženim u zlato, ili inače kako ukrašen dragocjenim materijalima. To dolazi do izražaja napose u ukrajinskoj predaji: Ой, через воду та через Дунай, / Ой, дай Боже! / Стоят мостоньки калинови... / ... Покощени їжуківинами (По 144) ili: Та мостила мости из трости, / Та гатила гати из м'яти, / Становила стовпи волоті, / Вішала шнури шовкові, / Та чипляла дівони спишові, / Слала китайку по морю / ... Ой, туди іхав милий мій, / Та забряжчіт, мости тростеві! / Та запаьніт, гати из м'яти! / Та всяйте, стовпи волоті! / Та замайте, шнури шовкові! / Та задзвоніт, дівони спишові! / Та замай, китайко на морі! (По 138). S time valja usporediti kako se pripovijeda u priči Царь-девица: строит мосты калиновые... поверх моста красным сукном устлано, iii : стоит хрустальный мост (A, prema objavljenom tekstu).

Izgleda da su ove mitske predodžbe povezane s obrednim radnjama u litavskim svadbenim običajima. Praetorius (17.st.) izvješćuje da litavska mladenka po putu do mladoženjine kuće, te na njegovu dvoru, vješa o drveće i drugo raslinje vješto izrađene i lijepo urešene tkanine.³⁴ Ovaj se postupak opisuje u jednoj ruskoj svadbenoj pjesmi: Сободем Наталья-свет все леса прошла / ..Крыла леса алым бархатом, / По пути катила крупным жемчугом (По 68-69). U drugoj inačici glasi prvi stih: Бурєю Наталья-свет все леса прошла, а u trećoj: Катила она золотым перстёнём. Mladenka u liku zdrava također povezuje ovu predaju s veoma starim slojem (vidi dalje poglavlje 9)³⁵.

Most koji zvekeće ujedno se i njiše. Stoga ga u srpskoj pjesmi pozivaju da bude miran: Камен мосте, држ' се, не нишай се! / Сам да прођем и конја проведем (Ч 47)³⁶ и: Камен мосте, не дибај се, / Е про тебе војска иде: / Млади момци неженјени (СНПХ 263, бр. 257). Тако i u ukrajinskoj svadbenoj pjesmi: Гніся-погніся, свидови мосте, / Гніся-погніся, да не поламля / Бо сюдею шхати славному паняти, / Славному паняти, молодому Януську (По 129). I u češkoj pjesmi iz Moravske pjeva se o mostu koji se ljulja: *Proti fáře mostek kolébá se, / Pod nim jatelinka zelená se. / Jatelinka drobna, nekosená; / Už je má panenka odvedená. / Před naše je mostek, prohybá se, / Teče tam vodinka, nestaví se... / .. Ani má panenka nevratí se* (Suš 312).

Zelena djetelina pod mostom veoma jednoznačno povezuje ovo zbivanje s mitskim komplekskom o zelenom Jurju. U tome se ova češka pjesma podudara s makedonskom: Посадила зелен пипер / Пот гора, пот вода, / Пот три мости камнени. / Камнени мост, не нишай се, / Лудо младо не надеј се / Мене мајка не ме дават за тебе (Мил бр. 268).

Most koji se ljulja može se i srušiti. Već se moglo pokazati da se i to pojavljuje u tom mitološkom sklopu te da je to zajedno s kroza to prouzročеним mladičevim padom u vodu i blato bio bitan korak na putu k svetoj svadbi.³⁷ Skupocjeno ukrašen most koji se ljulja i zvekeće, slama se i onda kad mladić preko njega ide k svojoj djevojci.

(Nastavit će se)

³³ Usp. В. В. Иванов - В. Н. Топоров, *Славянские языковые моделирующие системы*, Москва 1965, 165-168.

³⁴ Usp. W. Mannhardt, *Die lettischen Sonnenmythen*, Zeitschrift für Ethnologie 7/1875, 220-221.

³⁵ Katičić 1989, 55.

³⁶ Ova se pjesma pjeva na Jurjevo.

³⁷ Katičić 1989, 59.

KRATICE

- A A. H. Афанасьев, Народные русские сказки 1-3, Москва 1957.
- Ѓ T. Čubelić, Lirske narodne pjesme, antologija, Zagreb 1963.
- Ч Пѣванія черногорска и херцеговачка сабрана Чубромъ Чойковићемъ па и нѣмъ издава истим, у Лайпцигу 1837.
- Г Я. Ф. Головацкий, Народные песни галицкой и угорской Руси 2, Москва 1878.
- H V. Huzjak, Zeleni Juraj, Publikacije Etnološkog seminara Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 2, Zagreb 1957.
- HNP Hrvatske narodne pjesme 5, Zagreb 1909; 6, Zagreb 1914; 7, Zagreb 1929.
- Иг Игры народов СССР, Сборник материалов составленный Б. Н. Всеволодским-Гернгросс, В. С. Ковалевой и Е. И. Степановой с введением В. Н. Всеволодского-Гернгросс и предисловием Н. Маторина, Москва-Ленинград 1933.
- К F. Kurelac, Jačke ili narodne pjesme prostoga i neprostoga puka hrvatskoga po župah šoprunskoj, mošonskoj i željeznoj na Ugrih. Zagreb 1871.
- Кир Сборник народных песен П. В. Киреевского 1, Ленинград 1983.
- Мил Български народни пѣсни собрани одъ братья Миладиновци Димитрия и Константина и издави одъ Константина, Въ Загребъ 1861 = Миладиновци, Сборник 1861-1961, Скопје 1962.
- По А. А. Потебня, Объяснения малорусских и сродных народных песенъ, Варшава 1883.
- СНП Вук Стеф. Караџић, Српске народне pjesme 1, У Бечу 1841; 2, У Бечу 1845.
- СНПХ Вук Стеф. Караџић, Српске народне pjesme из Херцеговине (женске), У Бечу 1866.
- Suš Moravské národní Písne, třetí vydání, Praha 1941.
- Š Štrekelj, Slovenske narodne pesmi 3, Ljubljana 1904-5.

WEITERES ZUR REKONSTRUKTION DER TEXTE EINES
URSLAWISCHEN FRUCHTBARKEITSRITUS (II)*Zusammenfassung*

In einem Aufsatz, der im ersten Heft dieses Jahrbuches veröffentlicht wurde, sind schon grundlegende Angaben für die Textrekonstruktion urslawischer sakraler Dichtung zusammengestellt worden. Dieser Ansatz hat sich für die weitere Forschung durchaus als fruchtbar erwiesen. Die Rekonstruktion konnte in manchen Punkten fortgesetzt werden, wodurch auch die Richtigkeit ihrer Grundlagen eine weitere Bestätigung erfahren hat. In diesem Artikel, dessen erster Teil im Heft II. erschien, legte der Autor einige dieser neuen Ergebnisse vor. In Anknüpfung an den schon erschienenen Entwurf wurden weitere Schwerpunkte, in denen sich diese Textrekonstruktion verdichtet, in eigenen Kapiteln besprochen. Für den Gesamtaufbau des übergeordneten Ganzen wurde dabei stets auf die schon veröffentlichte Arbeit verwiesen. Diese soll durch das hier Vorgebrachte in einigen, zum Teil recht wesentlichen Punkten ergänzt werden. In diesem Heft wird das Kapitel 2. *kakajego jesi roda* ergänzt und zwei neue: 3. *gordz gorditi* und 4. *mostiti mosty* veröffentlicht. Der Artikel wird in weiteren Jahrgängen fortgesetzt.